

Uppsala kommun
[uppsala.kommun@ uppsala.se](mailto: uppsala.kommun@ uppsala.se)

2019-05-09
Dnr 400-2018:7752

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid
Stordammens skola i Uppsala kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk i årskurs 7-9.

Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framtidsytande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Stordammens skola den 20-21 mars 2019. Besöket genomfördes av utredarna Hanna Antonsson och Sofia Ydrefors. Elever som läser svenska som andraspråk, lärare som undervisar i ämnet och rektorn intervjuades vid besöket. Dessutom har lektionsobservationer och dokumentstudier genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Beslut

Kvalitetsgranskningen avslutas eftersom alla de granskade områdena uppfyller Skolinspektionens kvalitetskriterier i hög utsträckning.

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever oavsett könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att tjänstefördelningen i hög utsträckning utgår från lärarnas behörighet samt att rektorn organiserar undervisningen efter elevernas behov och förutsättningar. Rektorn säkerställer att eleverna undervisas efter kursplanen i svenska som andraspråk och det sker en samverkan mellan de lärare som undervisar i ämnet på skolan. Undervisningen och resultaten följs upp och analyseras så att det finns underlag för att utveckla organiseringen av ämnet och själva undervisningen.

Behörighet och kompetensutveckling

Huvuddelen av undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs av legitimerade och behöriga lärare i ämnet. Övriga lärare är legitimerade och behöriga i svenska. Planering och genomförande av undervisning sker i nära samverkan mellan lärarna.

Rektorns medvetenhet om behovet av behöriga lärare i ämnet är hög och rektorn arbetar aktivt och strategiskt både för att behålla och rekrytera behöriga lärare trots den hårda konkurrensen.

Skolans förestelärare i svenska som andraspråk har i uppdrag att leda kompetensutveckling för de andra lärarna i ämnet. Ett språkutvecklande arbetssätt präglar alla ämnen på skolan och ämnet har hög status på skolan då skolans elevunderlag är mångkulturellt med många språkgrupper bland eleverna.

Organisering

Undervisningen i ämnet ges i samlad klass integrerat med elever som läser svenska.¹ Denna organisation är ny för läsåret 2018/19, tidigare hade skolan undervisning i separat grupp i svenska som andraspråk. Förändringen har gjorts av pedagogiska skäl då rektorn tillsammans med lärarna bedömer att eleverna både utvecklas och utmanas bättre i den nya organisationen. Resurserna är nu samlade och skolan har möjlighet att tillgodose varje individs behov samtidigt som organisationen är mer flexibel.

Lärarna är medvetna om skillnader och likheter mellan kursplanerna i svenska som andraspråk och svenska vilket också framgår av de övergripande planeringar och lektionsplaneringar som Skolinspektionen tagit del av. Eleverna får undervisning enligt kursplanen i svenska som andraspråk.

Utveckling av ämnet

Resultaten i alla ämnen följs upp på skolan, så även resultaten i svenska som andraspråk. Ämnet följs upp på hösten och våren och analyseras utifrån kön och framgångsfaktorer tas fram. Rektorn uppger att betygen behöver höjas generellt och att en väg mot detta är att öka tydligheten gentemot eleverna kring bedömning av deras kunskaper och ge snabbare feedback rörande detta. Det är stor spridning i elevernas resultat i ämnet. Skolan har följt upp detta samt följt upp och analyserat skillnader mellan flickor och pojkars resultat och måluppfyllelse samt resultat på nationella prov men de har svårt att se skillnader utifrån kön då eleverna är så få. Det förs dock aktiva diskussioner på skolan

¹ Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska. Med undervisning i separat klass menas att undervisningen bedrivs i en egen undervisningsgrupp.

om hur de ska åstadkomma en likvärdig betygsättning för flickor och pojkar. Lärarna har också frågat eleverna om de upplever skillnader i bedömningen då de har diskuterat forskningsresultat som visar att till exempel pojkar med utländsk bakgrund bedöms lägre än andra elever.

En av de framgångsfaktor som har identifierats är exempelvis att de är flera lärare som undervisar i ämnet på skolan vilket ger större möjligheter till samverkan, sambedömning och samplanering. En annan framgångsfaktor är den nya organisationen som enligt rektorn kommer att hjälpa eleverna att höja sina resultat, det finns tecken på det redan nu, men betygen är ju ännu inte satta för innevarande termin.

Det råder hög medvetenhet bland lärare och rektorn om syftet med ämnet och vikten av ett språkutvecklande arbetssätt på skolan. Ämnet har samma status bland lärare och elever som övriga ämnen, till exempel svenska. På elevernas scheman står genomgående "sv/sva" utskrivet liksom på de lektionsplaneringar som eleverna har tillgång till på en digital lärplattform. Vidare har framkommit att vårdnadshavarna har stor tilltro till skolans förmåga att avgöra om eleverna ska undervisas enligt kursplanen i svenska som andraspråk.

Lärarna samverkar i hög utsträckning kring hur undervisningen i svenska som andraspråk ska genomföras och utvecklas. Rektorn ger också tid och möjligheter för lärarna att samverka. Det är rektorn som styr vissa delar av lärarnas samverkan mot resultatuppföljning och pedagogiska diskussioner. Det sker mycket kollegialt lärande i ämneslagen och lärarna stöttar varandra och diskuterar didaktiska frågor. Det råder också en samsyn kring syftet med ämnet och hur kursplanen ska tolkas och omsättas i undervisningen. Lärarna sambedömer till exempel elevernas texter i arbetslaget, likaså nationella prov som bedöms oidentifierade. Försteläraren har drivit utvecklingen av ämnet länge och skolledningen har bidragit till ämnets status genom att utse en förstelärare i ämnet.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd 2 kap. 10 § skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det dels finns en struktur för hur arbetet görs men också en stor medvetenhet hos lärarna rörande vilka elever som behöver läsa ämnet. Lärarna genomför tester på alla elever för att se om det finns elever i behov av att läsa svenska som andraspråk och rektorn beslutar om en elev ska läsa ämnet.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

Om elever har gått i en annan skola tidigare utgår lärarna initialt från det tidigare beslutet. Sedan görs individuella behovsbedömningar för samtliga elever genom olika kartläggningar för att se om det fortfarande är aktuellt att läsa svenska som andraspråk.

Det är lärarna som ansvarar för kartläggningarna. Det har förekommit under det senaste året att en elev bytt från svenska som andraspråk till svenska. Av dokumentstudier framgår att det finns exempel på när elevers behov av att läsa svenska som andraspråk har omprövats under det senaste året men att de eleverna har fortsatt läsa svenska som andraspråk.

Rektorn beslutar om vilka elever som ska undervisas i svenska som andraspråk på skolan.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att eleverna får en undervisning som utgår från hela det obligatoriska innehållet genom det sätt som lärarna samplanerar och genomför undervisningen på skolan.

Undervisningens innehåll

För undervisningen i svenska som andraspråk finns en övergripande läsårsplanering och planeringar görs för både svenska som andraspråk och svenska i arbetsområdena. Lärarna har mycket god kännedom om vad som ingår i ämnet och planerar över tre år så att det centrala innehållet som särskiljer ämnet från svenska, exempelvis ord och begrepp från skolans ämnen och vardagsspråk, ingår i de beskrivna delmomenten.

Lärarna har stor rutin på att täcka in kursplanen i planeringarna. Det förekommer flera teman där flera kunskapsområden samspelar. Lärarna beskriver hur de medvetet följer elevernas intressen och frågor när de arbetar med ett delmoment för att söka vidga elevernas kunskaper mot andra delmoment som de kommer att behandla i undervisningen. Lärarna skapar också en balans mellan att tala, lyssna, läsa och skriva för eleverna samt att de väver ihop kunskapskrav och förmågor i flera olika moment i arbetsområdena.

Det finns också en tydlig progression i undervisningens innehåll från årskurs 7-9 som återfinns i de planeringar som Skolinspektionen tagit del av.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd 1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen 5 kap. 2 § skolförordningen Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oavsett könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att undervisningens kvalitet och nivå är hög samtidigt som eleverna ges den stöttning som de behöver för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Lärarna kommunicerar höga men realistiska samt ändamålsenliga förväntningar på alla elever oavsett kön och eleverna ges stöttning för att undervisningen ska kunna vara kognitivt utmanande. Hela undervisningen kännetecknas av en allmändidaktisk hög kvalitet, vilket även gynnar andraspråksinläring. Lärarna arbetar aktivt och engagerat för att alla elever oberoende av könstillhörighet ska få lika stora möjligheter att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen utgår från ett andraspråksperspektiv och flera av framgångsfaktorerna för andraspråksinläring kännetecknar undervisningen såsom aktiva gruppindelningar utifrån språklig nivå, kontinuerligt arbete med ordkunskap, användning av språkliga strategier, ett modellerande arbetssätt samt en balanserad variation mellan olika arbetssätt.

Det finns en hög medvetenhet bland lärarna om vad som präglar framgångsrik undervisning i ett andraspråk. Lärarna förklarar inte bara *vad* eleverna ska arbeta med utan visar också *hur*, det vill säga använder ett modellerande arbetssätt. Lärarna pratar till exempel *om* språket för att bygga upp en metaspråklig medvetenhet hos eleverna. När ordet "ryggskott" tas upp visar läraren att ordet består av olika betydelsedelar och hur de olika delarna bidrar till vad ordet betyder. Läraren visar också med kroppsspråket vad som händer vid ett ryggskott och berättar om ordets historiska betydelse.

Undervisningen har också ett tydligt fokus på inläring av ord och begrepp. Lärarna arbetar aktivt med att öka elevernas ordförråd med gemensam läsning och diskussioner för att repetera orden. Lärarna uppger att alla elever känner sig inkluderade när de tillsammans arbetar med svårare ord. De uppmuntrar elevernas försök till ett mer avancerat språk och stöttar eleverna mot detta genom att arbeta med exempeltexter, synonymer och meningsbyggnad.

Lärarna undervisar om strategier för att förstå ord som eleverna inte känner igen och arbetar medvetet med att eleverna ska identifiera ord som de inte känner igen och arbeta vidare med dem. Lärarna skriver ofta upp ord på tavlan och förklarar dem eller ber andra elever utveckla. Ett exempel är ordet "husa" som både sätts in i en historisk kontext och problematiseras utifrån kön. Ett annat exempel är ordet "pseudonym" som förklaras och sätts in i en historisk kontext kring kvinnor som för att bli publicerade i det mansdominerade författaryrket tvingades skriva under pseudonym.

Lärarna försöker också hitta texter som berör och engagerar eleverna men det ska också vara en balans mellan både män och kvinnor bland författarna samt olika samhällsteman och kulturer.

Lärarna arbetar mycket med feedback och kommenterar språk och innehåll i elevernas texter för att eleverna ska kunna utvecklas vidare för att förbättra sina resultat.

Undervisningens nivå

Undervisningen är kognitivt utmanande och har en hög svårighetsgrad samtidigt som eleverna ges både planerad och interaktiv stöttning för att kunna genomföra arbetsuppgifterna. Lärarna uppger att de inte väjer för ett avancerat språk i klassrummet

och anser att det med rätt stöttning går att läsa avancerad litteratur. Lärarna förklarar orden istället för att förenkla språket.

Lärarna genomför undervisningen på ett sätt så att ämnesinnehållet förtydligas, förstärks och exemplifieras snarare än förenklas. Lärarna kontextualiserar och problematiserar i stor utsträckning de texter som eleverna arbetar med och eleverna får också ta hjälp av varandra genom att diskutera i grupper. Lärarna uppger att de både läser tillsammans i grupp och enskilt. Vid de lektioner som observerades och som innehöll högläsning stannade lärarna konsekvent upp vid vissa ord för att förklara dem samtidigt som eleverna följde med i texten i egna böcker. Vid en av lektionerna som observerades arbetade eleverna med nyckelord från texten de läst och läraren förklarade och utvecklade orden samt drog paralleller till andra böcker i en gemensam diskussion med eleverna. Vid en annan lektion introducerade läraren en självbiografisk text som handlar om integration genom att beskriva författaren och bakgrunden till texten. Vid beskrivningen använde läraren ett skolspråk och förklarade svårare begrepp med ett vardagsspråk. Läraren stannade också upp för att diskutera vad till exempel en mening betydde och när en elev svarade vidare utvecklade läraren elevens svar.

Både lärare och elever uppger att lärarna har höga förväntningar på alla elever oavsett kön eller hur länge eleverna har läst svenska som andraspråk. Under lektionerna fördelar lärarna medvetet ordet så att elever oavsett kön eller hur länge de har läst svenska som andraspråk får framföra sina åsikter och frågor. Även elever som inte räcker upp handen får frågor. Eleverna uppger också att lärarna utmanar eleverna att förbättra sina texter.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna oavsett könstillhörighet ges *rika* möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att undervisningen både planeras och genomförs så att eleverna ges möjlighet och uppmuntras att kommunicera såväl muntligt som skriftligt.

Elevernas möjligheter att kommunicera på svenska

Det finns i planeringen och genomförandet av undervisningen ett högst medvetet fokus på att eleverna ska få många tillfällen att kommunicera muntligt och skriftligt. Lärarna ger eleverna rika möjligheter att kommunicera genom gemensamma diskussioner, muntliga redovisningar, diskussioner i grupp och sedan i helklass. Klimatet i klassrummet är samtidigt tillåtande vilket är en förutsättning för att eleverna ska våga prata.

Undervisningen genomförs genomgående i dialogform mellan lärare och elever och i diskussioner mellan eleverna i par, mindre grupper och helklass. Det förekommer diskussioner under en stor del av undervisningen och lärarna styr interaktionen eleverna emellan och fördelar medvetet ordet mellan elever som räcker upp handen eller inte och mellan flickor och pojkar.

Den muntliga kommunikationen varvas med enskilt skrivande och läsande där eleverna som läser svenska som andraspråk är både engagerade och inkluderade. Exempelvis arbetar eleverna med repetitionsfrågor där de ska skriva svar på frågorna i par och sedan diskuteras frågorna tillsammans med läraren i helklass. Lärarna uppger att om någon elev uttalar ett ord fel korrigerar de inte ordet utan uttalar det på rätt sätt till hela gruppen så att eleven kan höra det korrekta uttalet. Lärarna har skapat ett tillåtande klimat i klassrummen så att eleverna känner sig bekväma med att uttrycka sin åsikt.

På Skolinspektionens vägnar

2019-05-09

X Sofia Lindstrand

Beslutsfattare
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Hanna Antonsson

Föredragande
Signerat av: Hanna Antonsson

I handläggningen av ärendet har även utredarna Sofia Ydrefors och HG Arvidsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Stordammens skola har 35 elever som läser svenska som andraspråk i årskurs 7-9. Samtliga elever läser i samlad klass integrerat med elever som läser svenska. Skolan har ingen nivågruppering i undervisningen i svenska som andraspråk och det finns heller ingen förberedelseklass eller elever som läser inom ramen för prioriterad timplan.

Alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk är legitimerade och de flesta är också behöriga i ämnet.